

Ruimte scheppen, niet bezetten

Henk Oosterling

In 1952 ben ik in de Oeverstraat geboren. Grote familie, met ouders en zusje in een kamertje van 4 bij 3 op zolder bij oma en opa. Hele familie - 10 kinderen, waarvan de meesten met hun gezin op het eiland woonden - heel de dag over de vloer. Na 1959 even weg en via het Nieuwe Westen en Bloemhof in 1975 weer terug. Na huizen in zijstraten en op pleinen uiteindelijk in een huis beland van 64m² waar de brandgrens dwars doorheen blijkt te lopen.

In de vijftiger jaren riep de uitdrukking 'Friendly fire' andere associaties op dan nu. Voor mijn varende ooms, zeker oom Wim die, net als mijn vader voor hem, als stoker op de Holland-Amerikalijn voer en dus een beetje steenkolen engels sprak, was 'friendly fire' een uitdrukking voor het krijgen van een vuurtje op straat als je een shaggie wilde opsteken maar je je aansteker was vergeten.

Het bombardement kwam in die tijd zeer regelmatig ter sprake. De bekende oorlogsverhalen: fluitende kogels door de Thorbeckestraat, blaadjes van het verzet rondbrengen, hongerwinter, dat soort verhalen. Geen heldenverhalen, maar dagelijkse ervaringen van hen die de oorlog hadden meegemaakt: experts, 'expertis'. Een variant van wat er op de zojuist onthulde gedenksteen voor mijn huis staat. De beroemde uitspraak van Erasmus: dulce bellum *inexpertis*: mooi is de oorlog voor hen die deze *niet* hebben meegemaakt.

Mooi niet dus. Want de kern van de toenmalige opvoeding van opgroeiende pubers was meestal: 'jij hebt de oorlog *niet* meegemaakt'. Deze pedagogische doodoener heeft mijn generatie zo vaak gehoord dat Erasmus' uitspraak in zijn tegendeel is omgeslagen. Dus niet "Dulce bellum *inexpertis*: mooi is de oorlog voor hen die deze niet hebben meegemaakt" maar "terribile bellum *inexpertis*": de oorlog is verschrikkelijk voor hen die deze niet hebben meegemaakt is. Kortom, ooit kwam de oorlog mijn neus uit.

Allemaal verleden tijd. Er is ondertussen heel veel water door de Maas gestroomd.

2)

Toch, ook al zijn we in 1945 bevrijd, de oorlog is nooit opgehouden. Hij is alleen van gedaante veranderd. Hij is versteend, zou ik zeggen. Ik zou mijn oma, die in 1970 is overleden, even willen terughalen en haar op de kade willen neerzetten van waar zij in mei 1940 de eerste bommen zag vallen. Wat ze nu ziet zou voor haar even verbijsterend zijn als dat desastreuze bombardement. Als ze de Boompjes en de Kop van Zuid zou zien, zou ze denken dat ze in een omgekeerd, versteend bombardement verzeild iks geraakt.

De bommen zijn nu niet uit de lucht gevallen, maar ze zijn als paddestoelen uit de grond geschoten. Ieder torpedoflat begint immers met een krater. Daar zijn ze

allemaal uit omhooggeschoten. En meteen zou haar duidelijk zijn wat 'friendly fire' anno 2010 betekent: *booming business*.

Het geluid van inslaande bommen is in de wederopbouw overgegaan in een niet aflatend gehei. Inslaan en opschieten, daar gaat het om in Rotterdam. Dat is haar hartslag. Tot op de dag van vandaag dreunt deze door tot op het Noordeiland. De tram die om het kwartier over de galmende bascule van de Erasmusbrug dendert, slaat de maat en vormt elke dag het begin- en slotaccoord.

Maar begrijpt u mij niet verkeerd. Ik zou nergens anders willen wonen. Ik ben geen conservatieve, wraaklustige, sentimentele cultuurpessimist. Ik vind wonen op het eiland prachtig, ook al had ik eerst wat moeite met het verdwijnen van de horizon. Want laten we eerlijk zijn: wonen op het Noordereiland is hoogstedelijk wonen in de luwte. De omringende gigagebouwen omvatten haar als het ware. Zo ligt ze verscholen en beschermd als een parel in een oester.

En: het is nog een van de weinige plekken waar je gratis kunt parkeren. Ik heb zelf niet zo veel met auto's, maar voor mijn automobiele medebewoners - en de consultants en managers aan de overkant op de Boompjes - is gratis parkeren een godsgeschenk. Maar besef dan ook dat de Bavaria race, die altijd op het veldje hiernaast gedropt wordt en die ervoor zorgt dat we even een vreemde in eigen huis zijn, helaas de uiterste consequentie van het gratis parkeerbeleid waar iedereen van profiteert.

3)

En nu staan we hier voor een herdenkingsplakette. Wat staat er bij deze herdenking van de brandgrens op het Noordereiland op het spel? Wat hebben we geleerd van de twee bombardementen die zich in elkaar spiegelen? Allereerst beseffen we, denk ik, allemaal inmiddels hoe waardevol lege plekken in onze stad zijn geworden. Als ik leeg zeg, bedoel ik eigenlijk het tegenovergestelde: de leegheid ervan is juist enorm vervuld omdat deze plekken op allerlei manieren ruimte scheppen. Niet alleen om dingen met elkaar te doen en eens goed om je heen te kijken, maar ook ruimte om te ademen en daarmee vooral ruimte in je hoofd. Daarvoor moet je er dagelijks langs, in, door en omheen kunnen wandelen. Zo'n open ruimte dat maakt het dagelijkse leven een stuk aangenamer en lichter. Iedereen die echt iets met het Noordereiland te maken heeft – en dat zijn naast bewoners ook bestuurders en bouwers – beseffen dat. De Duitsers hadden er niets mee. Die wilden gewoon alles bezetten. Lebensraum.

Levensruimte, ruimte om te leven. En toch zit zelfs in dat woord wel iets. Maar dan alleen in het woord, niet in de daden die er op volgden. Soms volstaan woorden en gaat het erom iets te laten zoals het is. De grootste daad is er dan niets mee te doen. Of iets te laten ontstaan dan nu eens niet gepland is. De vraag is echter of we in Rotterdam en zeker op het Noordereiland weer ruimte durven toelaten. Juist omdat er zo weinig van is. Als we dit zouden verwoorden in de oorlogstermen die

tegenwoordig weer helemaal in zijn (stadsmariniers, de straat terug veroveren, u kent het wel) zouden we moeten zeggen: vermijd een volledige bezetting. Zeker als we denken dat met zulke bezettingen kraters in begrotingen gedicht kunnen worden. Dat lukt gewoon niet. Dat werkt op de lange duur contra productief.

Daarom denk ik dat het herdenken van een brandgrens op het Noordereiland het best tot uitdrukking komt door hier ter plekke een levend monument van vrijheid in stand te houden. U mag allemaal zelf bedenken wat voor plek dat op het Noordereiland zou kunnen zijn.

Oke, dit zijn – op verzoek - slechts enkele belangeloze, geïnteresseerde gedachten van een straatfilosoof. Maar toch, laten we oppassen dat we, 70 jaar na het bombardement en de bezetting, niet alsnog een nederlaag lijden door op de verkeerde doelen te mikken en zo het echte doel te missen. Want dat kan maar een ding zijn: niet snel geld scheppen om te overleven, maar ruimte scheppen voor het samenleven.

Ik dank u